

PREZES URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI I KONSUMENTÓW ZAPOWIADA ZMIANĘ USTAWY PRZEWIDUJĄCĄ BARDZIEJ RESTRYKCYJNE PODEJŚCIE DO SEKTORA USŁUG FINANSOWYCH ORAZ REFORMĘ SYSTEMU KONTROLI KLAUZUL ABUZYWNYCH

16 marca 2015 r. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów ("**Prezes UOKiK**") zawnioskował o pilne podjęcie prac nad projektem ustawy o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów ("**Projekt**").

Celem Projektu ma być m.in. skuteczniejsze zwalczanie nieuczciwych praktyk rynkowych w sektorze usług finansowych polegających na oferowaniu konsumentowi produktu niedostosowanego do jego potrzeb (ang. *misselling*).

Prezes UOKiK otwarcie przyznaje, że Projekt jest inspirowany rozwiązaniami przyjętymi w innych krajach członkowskich Unii Europejskiej, w szczególności w Wielkiej Brytanii, gdzie *Financial Conduct Authority* stosuje wytyczne zwalczania *missellingu* określane mianem "nowego podejścia do usług finansowych".

Projekt ma poparcie Ministerstwa Finansów i Ministerstwa Sprawiedliwości. Jeżeli, jak postuluje Prezes UOKiK, prace nad Projektem będą odbywać się w trybie pilnym, możliwe jest jego wejście w życie jeszcze latem albo jesienią tego roku (2015 r.) Komisja Nadzoru Finansowego nie zajęła jak dotąd publicznie oficjalnego stanowiska, ale jak rozumiemy może popierać Projekt.

Poniżej przedstawiamy kluczowe elementy Projektu i jego prawdopodobne skutki dla sektora finansowego w Polsce.

Streszczenie

Projekt stanowi podstawę nowego, bardziej restrykcyjnego podejścia Prezesa UOKiK do rynku usług finansowych. Zgodnie z zapowiedziami, Prezes UOKiK zamierza przeciwdziałać masowemu oferowaniu konsumentom produktów finansowych, które nie odpowiadają ich potrzebom i są obciążone dużym ryzykiem inwestycyjnym (jako przykłady takich produktów Projekt wymienia polisokaty, tzw. pożyczki "chwilówki" czy kredyty w walucie obcej).

Realizacja Projektu może mieć istotne konsekwencje dla instytucji finansowych, prowadząc do ograniczenia możliwości oferowania a nawet wyeliminowania z rynku niektórych produktów, obciążonych dużym ryzykiem inwestycyjnym.

Misselling jako nowy stypizowany delikt konsumentki

Projekt przewiduje wprowadzenie nowego typu praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów¹, określanej zbiorczo jako misselling, a polegającej w szczególności na:

- oferowaniu konsumentom produktów niedostosowanych do ich potrzeb (np. sprzedaż produktów inwestycyjnych osobom starszym, które ze względu na wiek nie będą mogły z nich skorzystać);
- zastosowaniu nieodpowiedniej do rodzaju oferowanego produktu metody sprzedaży (np. sprzedaż skomplikowanych produktów inwestycyjnych przez telefon).

Zdaniem Prezesa UOKiK, problem missellingu w Polsce dotyczy przede wszystkim produktów finansowych, które ze względu na stopień skomplikowania wykluczają możliwość ich odpowiedniej oceny przez przeciętnego konsumenta. Takimi produktami są np.:

- ubezpieczenia na życie i dożycie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (tzw. polisokaty);
- kredyty hipoteczne denominowane w walutach obcych;
- kredyty na niewielką kwotę, o krótkim terminie kredytowania, charakteryzujące się wysokimi kosztami kredytu (tzw. chwilówki).

Środki proceduralne służące realizacji celów Projektu

Projekt przewiduje następujące środki, mające służyć zwalczaniu missellingu w sektorze usług finansowych:

- Decyzja tymczasowa
Prezes UOKiK miałby prawo do wydania, przed zakończeniem postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, decyzji zobowiązującej przedsiębiorcę, któremu dana praktyka jest zarzucana, do zaniechania jej stosowania. Przesłanką wydania decyzji będzie uprawdopodobnienie, że dalsze stosowanie zarzucanej praktyki może spowodować poważne i trudne do usunięcia zagrożenia dla zbiorowych interesów konsumentów. Wniesienie odwołania od decyzji tymczasowej nie będzie wstrzymywało jej wykonania. Na obecnym etapie nie jest też jasne w jakim terminie sądy będą zobowiązane do rozpatrzenia takiego odwołania. Decyzja tymczasowa mogłaby zatem obowiązywać nawet do czasu wydania decyzji kończącej postępowanie w sprawie (czyli w praktyce przez okres wielu miesięcy a nawet kilku lat).
- Emisja ostrzeżeń i komunikatów w środkach masowego przekazu
Prezes UOKiK miałby prawo do nieodpłatnego emitowania w publicznym radiu i telewizji ostrzeżeń i komunikatów dotyczących niepokojących zjawisk na rynku usług finansowych. Komunikaty i ostrzeżenia będą mogły dotyczyć konkretnego przedsiębiorcy.

¹ Dla przypomnienia, w przypadku uznania danej praktyki przedsiębiorcy za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, przedsiębiorca może, między innymi, zostać ukarany karą pieniężną w wysokości do 10% obrotu uzyskanego przez tego przedsiębiorcę w roku poprzedzającym nałożenie kary. Konsumenti poszkodowani taką praktyką mogą podnosić też wobec niego roszczenia cywilnoprawnego, jak również, w niektórych przypadkach, uchylić się od skutków czynności prawnych dokonanych w następstwie takiej praktyki

■ Przeszukanie

Po uzyskaniu zgody sądu, Prezes UOKiK miałby prawo do przeszukania lokalu przedsiębiorcy, podejrzanego o stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Przeszukanie będzie przeprowadzone w celu znalezienia i uzyskania informacji z dokumentów lub informatycznych nośników danych a także innych przedmiotów mogących stanowić dowód w sprawie. Środki dostępne Prezesowi UOKiK byłyby zatem podobne do tych przewidzianych do zwalczania karteli i innych istotnych naruszeń prawa konkurencji.

■ Zakup kontrolowany

Prezes UOKiK miałby możliwość przeprowadzenia zakupu kontrolowanego. Podając się za klienta, pracownicy UOKiK mogliby zatem sprawdzać umowy i sposób oferowania produktów pod kątem naruszenia zbiorowych interesów konsumentów. W uzasadnionych przypadkach przebieg czynności mógłby być nagrywany bez poinformowania o tym kontrolowanego.

■ Wydłużenie okresu przedawnienia

Okres przedawnienia czynów naruszających zbiorowe interesy konsumentów wydłużyłby się z roku do 3 lat. Według Projektu wszczęcie postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów nie będzie zatem możliwe dopiero gdy od końca roku, w którym zaprzestano ich stosowania upłynęły 3 lata.

■ Administracyjny tryb kontroli wzorców umów

Obecnie abstrakcyjną kontrolę postanowień wzorców umów sprawuje Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Projekt przewiduje przejęcie tej roli przez Prezesa UOKiK. Ponadto, kontrola dotyczyć będzie tylko konkretnego postanowienia wzorca umowy stosowanego przez konkretnego przedsiębiorcę (brak prawomocności rozszerzonej). W decyzji uznającej postanowienie umowne za niedozwolone, Prezes UOKiK mógłby nałożyć też na przedsiębiorcę kary, w wysokości do 10 % obrotu osiągniętego w roku poprzednim. Decyzje Prezesa UOKiK podlegałyby kontroli sądowej.

Potencjalne skutki Projektu dla sektora usług finansowych

- Banki, zakłady ubezpieczeń oraz inne podmioty sektora finansowego mogą być zmuszone zmienić swoją politykę sprzedażową w zakresie produktów niosących za sobą duże ryzyko inwestycyjne. Tego typu produkty nie będą mogły być masowo sprzedawane szerokiemu gronu klientów. Ich oferowanie zostanie ograniczone do wąskiej grupy odpowiednio wyselekcjonowanych konsumentów.
- W skrajnym przypadku, działania Prezesa UOKiK mogą nawet doprowadzić do eliminacji szczególnie ryzykownych produktów inwestycyjnych z rynku.
- Powyższe rozwiązania mogą również doprowadzić do konieczności zmiany sposobu (kanału) dystrybucji produktów z większym ryzykiem inwestycyjnym.
- W zależności od ostatecznych uregulowań proceduralnych dotyczących decyzji tymczasowych (w szczególności w zakresie szybkości rozpatrzenia ewentualnego odwołania od nich oraz rekompensowania szkód poniesionych przez przedsiębiorca w przypadku niesłusznej decyzji tymczasowej), decyzje takie mogą w praktyce wywoływać efekt "mrożący" i ograniczać innowacyjność w zakresie opracowywania nowych produktów i sposobów ich oferowania.
- Biorąc pod uwagę istniejące już kompetencje Komisji Nadzoru Finansowego (realizowane, m.in. poprzez wydawanie wytycznych i rekomendacji kierowanych do podmiotów działających w sektorze usług finansowych), daleko idąca ingerencja Prezesa UOKiK w ten sektor może prowadzić do powstania dwu równoległych i nie zawsze wzajemnie spójnych systemów reguł postępowania, utrudniając tym samym wypracowanie jasnych i przejrzystych reguł zgodności (compliance) dla instytucji finansowych.

Kontakt

Nick Fletcher
Partner

T: +48 22 627 11 77

E: nick.fletcher@cliffordchance.com

Iwona Terlecka
Counsel

T: +48 22 627 11 77

E: Iwona.terlecka@cliffordchance.com

Marcin Bartnicki
Counsel

T: +48 22 627 11 77

E: marcin.bartnicki@cliffordchance.com

Łukasz Mamiński
Associate

T: +48 22 627 11 77

E: lukasz.maminski@cliffordchance.com

Niniejszy Client Briefing nie omawia wszystkich aspektów przedstawianych zagadnień i nie stanowi porady prawnej ani porady innego rodzaju.

Norway House, ul. Lwowska 19, 00-660 Warsaw, Poland

© Clifford Chance 2015

Clifford Chance, Janicka, Krużewski, Namiotkiewicz i wspólnicy spółka komandytowa

www.cliffordchance.com

Abu Dhabi ■ Amsterdam ■ Bangkok ■ Barcelona ■ Beijing ■ Brussels ■ Bucharest ■ Casablanca ■ Doha ■ Dubai ■ Düsseldorf ■ Frankfurt ■ Hong Kong ■ Istanbul ■ Jakarta* ■ Kyiv ■ London ■ Luxembourg ■ Madrid ■ Milan ■ Moscow ■ Munich ■ New York ■ Paris ■ Perth ■ Prague ■ Riyadh ■ Rome ■ São Paulo ■ Seoul ■ Shanghai ■ Singapore ■ Sydney ■ Tokyo ■ Warsaw ■ Washington, D.C.

*Linda Widyati & Partners in association with Clifford Chance.